

Tři strategie nácviku plynulého čtení: dekódování, postřehování, prediktivní čtení – teoretická východiska

Osvojování řeči a čtení

Nácvik mluvení a čtení spolu úzce souvisejí, přestože jde o dva zcela odlišné procesy. V dětství se většina z nás naučí mluvit, aniž bychom k tomu museli vynaložit nějaké výraznější úsilí. Od narození komunikujeme s lidmi kolem nás a spontánně si tak osvojíme náš mateřský jazyk.

Naučit se číst není zdaleka takto přirozený proces. Děti k němu potřebují učitele. První překážka, kterou musíme při nácviku čtení překonat, je porozumění systému, jak se psaná slova transformují do mluvené řeči. To je obzvlášť důležité v tzv. pravopisech závislých na abecedě, tedy v těch jazycích, kdy při psaní musíme chápat úzký vztah mezi písmeny a zvuky, což pro český jazyk platí neustále.

Jeden z cílů, který si klademe při výuce dětí na prvním stupni základní školy, je vychovat z nich čtenáře, kteří zvládají číst přesně a plynule. Žáci tak musí projít několika fázemi výuky čtení. Nejprve trénují hlasité čtení. Důležité je přesně vyslovit vše, co je napsané. To se dětem podaří většinou celkem rychle. V další etapě se žáci zaměřují více na obsah čteného, aby postupně skutečně dobře chápali, co čtou a užili si radost ze čtení.

Jakmile si žáci osvojí čtení s porozuměním, zvládnou číst také informace v dalších školních vyučovacích předmětech a prostřednictvím textu se učit. Dobré zvládnutí dovedností čtení je v současné době významnou podmínkou pro zapojení do společnosti. Díky čtení zvládá člověk proces celoživotního učení, účastní se různorodých kulturních a společenských aktivit a je schopen získat místo na trhu práce.

Klíčovými odborníky, kteří mohou děti podpořit na jejich cestě stát se zdatným čtenářem, jsou učitelé. Tato metodika ukazuje, jakým způsobem můžeme pro účely této podpory využít aplikace moderních technologií, obzvlášť pro žáky, kteří čelí obtížím při nácviku čtení. V této kapitole se čtenáři dozvědí základní informace o jednotlivých etapách vývoje čtenářských dovedností. Kapitola II-2 pak propojí tyto informace o vývojových etapách s postupy reedukací i charakteristikami aplikací, které jsou pro tyto účely vhodné.

Čtení před čtením

Vraťme se nejprve k jednotlivým strategiím nácviku plynulého čtení. Než se děti začnou učit číst ve škole, většinou už poznávají některá slova či písmena ve smyslu obrázků. Umí například identifikovat názvy známých značek, aniž by chápaly, jak přečíst jednotlivá písmena. Hovoříme o tzv. *logografické fázi čtení*, kterou Uta Frith označuje za přípravnou etapu před rozvojem skutečného čtení.

Rozpoznávání částí slov

O nácviku skutečného čtení můžeme začít hovořit v okamžiku, když děti porozumí, že určité zvuky v naší řeči jsou reprezentovány konkrétním písmenem, nebo kombinací písmen. Naučit se převést grafémy (tj. psané formy mluvené řeči tvořené písmeny, resp. jejich kombinací – např. „ch“) na fonémy (tj. nejmenší části mluvených slov, jež mohou slova od sebe navzájem odlišit, např. „m“ a „l“ ve slovech „med“ a „led“) znamená první důležitý krok při osvojování čtení.

Děti se potřebují naučit identifikovat slova tak, že převádějí grafémy na fonémy, které následně sloučí do smysluplného celku, který vyjadřuje konkrétní slovo. Toto zvládnou, když dokážou odlišit konkrétní grafémy (někdy jsou si dost podobné, např. b/d, u/n, f/t) a fonémy, tedy rozumí vztahům mezi písmeny a zvuky a umí slova identifikovat (to vyžaduje schopnost tzv. sluchové analýzy a syntézy).